

***แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม
สำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3**

แสงจันทร์ แสงสรวิศักดิ์^{1*} สุดาพร ปัญญาพฤกษ์² ไพรง รัตนชูวงศ์³

¹นักศึกษาลัทธิศาสตร์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

²อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

³อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

* Corresponding author e-mail: sangjansangson@gmail.com Tel.0932621473

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ข้อที่ 1 ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา 19 คน ครูผู้สอน 280 คน ข้อที่ 2 ได้แก่นักวิชาการชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน นักจิตวิทยาโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน ครูผู้สอน จำนวน 2 คน และข้อที่ 3 ได้แก่ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา จำนวน 1 คน นักจิตวิทยาโรงเรียนจำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 2 คน ตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 2 คน และตัวแทนครูผู้สอน จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปัจจัยภายในด้านโครงสร้างและนโยบายของสถานศึกษา , ผลผลิตและบริการ , บุคลากร , ประสิทธิภาพทางการเงิน , วัสดุทรัพยากร และการบริหารจัดการ ปัจจัยภายนอกด้านสังคมและวัฒนธรรม , ด้านเทคโนโลยี , ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการเมืองและกฎหมาย ซึ่งล้วนส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 3) แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยแนวทางของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และการส่งต่อนักเรียน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม 4 ประการ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม; นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์

Participatory Student Support System Administration Guidelines for Ethnic Students in the Mae Sai–Wiang Phang Kham Educational Development Network under Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3

Sangjan Sangsornthaweesak^{1*} Sudaporn Panyapruek² Pairop Rattanachuwong³

¹Master of Education in Educational Administration, Chiang Rai Rajabhat University

²Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University

³Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University

* Corresponding author e-mail: sangjansangson@gmail.com Tel.0932621473

ABSTRACT

The objectives of this independent study were: 1) to investigate the current state of the student support system administration for ethnic students in the Mae Sai–Wiang Phang Kham Educational Development Network under Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3; 2) to examine factors affecting the administration of the student support system for ethnic students; 3) to propose participatory student support system administration guidelines for ethnic students in the Mae Sai–Wiang Phang Kham Educational Development Network under Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3. The research instruments included questionnaires, interviews, and focus-group discussions. The findings revealed that: 1) the overall level of student support system administration for ethnic students was moderate; 2) the factors influencing the student support system administration included both internal and external factors, all of which affected the effectiveness of administration for ethnic students; and 3) the participatory student support system administration guidelines for ethnic students consisted of five components: 1) Knowing Students as Individuals, 2) Student Screening, 3) Student Development and Promotion, 4) Prevention and Problem-Solving, and 5) Student Referral. The participatory approach was based on four principles: 1) Participation in Decision-Making, 2) Participation in Implementation, 3) Participation in Benefit-Sharing, and 4) Participation in Evaluation.

Keywords: Participatory Student Support System Administration Guidelines; Ethnic Students

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในมิติ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ที่สังคมโลกเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงมีบทบาทในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของประชาชนให้สามารถปรับตัวและ ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ องค์การยูเนสโกย้ำว่าการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และเป็นเครื่องมือ สำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงทางสังคม ประเทศไทยจึงกำหนดแผนการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 เพื่อสร้างความเสมอภาคและพัฒนาระบบบริหารจัดการทางการศึกษาให้มี คุณภาพ พร้อมทั้งมุ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 ด้านการศึกษาที่ทั่วถึง และเท่าเทียม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

เพื่อนำหลักการความเท่าเทียมดังกล่าวสู่การปฏิบัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาที่มี คุณภาพอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต และดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข โดยเฉพาะผู้เรียนในบริบทพิเศษ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์หรือพื้นที่ชายแดน ซึ่งต้องการการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

การบริหารสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยผู้บริหารต้องมี ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ที่สามารถบริหารจัดการความหลากหลายของบริบทผู้เรียน และส่งเสริมคุณภาพการ เรียนรู้ควบคู่กับคุณภาพชีวิตของนักเรียนอย่างรอบด้าน (Fullan, 2001) หนึ่งในกลไกสำคัญคือระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลผ่านกระบวนการรู้จักนักเรียน การคัดกรอง การส่งเสริม พัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญห และ การส่งต่อ โดยอาศัยความร่วมมือจากครู ผู้ปกครอง และชุมชน (กรม สุขภาพจิต, 2546)

การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพจำเป็นต้องดำเนินการบนหลักการมีส่วนร่วม ในด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล เพื่อให้การช่วยเหลือ สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งการมีส่วน ร่วมของผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการลดช่องว่างด้านการสื่อสารและความเข้าใจ

โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนและมีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย ส่งผลให้การ ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเผชิญข้อจำกัดด้านการเข้าถึงครอบครัว การสื่อสารกับผู้ปกครอง และ การมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงความซับซ้อนในการประสานงานจากส่วนกลาง ปัญหาดังกล่าวสะท้อนความ จำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และกลุ่มชาติ พันธุ์อย่างเป็นระบบ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3, 2567)

ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ดำเนินงาน และเสนอแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติ พันธุ์ ในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ เพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
 - 1.1 ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีประชากรที่ใช้ในการศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ จำนวน 299 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 19 คน และครูผู้สอน จำนวน 280 คน
 - 1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 1.2.1 ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ
 - 1.2.2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การพัฒนาส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน 5) การส่งต่อนักเรียน
 - 1.3 การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 1.3.1 ศึกษาหลักการจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ จากนั้นสร้างแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
 - 1.3.2 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา พิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อ กับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item Objective Congruence: IOC) พบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67–1.00
 - 1.3.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้าย โดยจัดทำแบบสอบถามในรูปแบบแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาใน

ครั้งนี้ จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาคแบบสอบถามในส่วนของสภาพปัจจุบันได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.991

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.4.1 ส่งแบบสอบถามไปยังประชากรที่ให้ข้อมูล โดยการส่งจดหมายทางระบบออนไลน์ เพื่อขอความร่วมมือผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ในการตอบแบบสอบถามและส่งแบบสอบถามกลับ

1.4.2 สรุปผลการตอบแบบสอบถามของประชากรที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

1.4.3 นำผลการสรุปการตอบแบบสอบถามของประชากรที่ให้ข้อมูล จำนวน 299 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 มารวมกัน จัดหมวดหมู่ บันทึกไว้ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.1 ตอนที่ 1 ทำการวิเคราะห์โดยวิธีการหาค่าร้อยละ ตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อและโดยภาพรวมทั้ง 5 องค์ประกอบ

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1.1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นนี้ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน คือนักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน นักจิตวิทยาโรงเรียน จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูที่รับผิดชอบดูแลงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 8 คน และครูผู้สอน จำนวน 2 คน ผู้วิจัย เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่มีความยินดี เต็มใจให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เกี่ยวกับปัจจัยในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

2.3 การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.3.1 ศึกษาข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถามสภาพการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละองค์ประกอบ ที่ได้จากการทำแบบสอบถาม

2.3.2 สร้างประเด็นการสัมภาษณ์โดยใช้โครงสร้างการวิเคราะห์ปัจจัยภายในสถานศึกษา และปัจจัยภายนอกสถานศึกษา จากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความเหมาะสม ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาจากนั้นจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4.1 ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ผู้วิจัยกำหนด โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.5.1 ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหานำเสนอในรูปแบบความเรียง

3. เสนอแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ จำนวน 16 คน คือ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 1 คน นักจิตวิทยาโรงเรียน รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูที่รับผิดชอบดูแลงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ จำนวน 8 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน ผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัย จำนวน 1 คน ผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 1 คน และครูผู้สอนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือปฏิบัติหน้าที่ในงานฝ่ายบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposing Sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ร่างการสนทนากลุ่มเพื่อหา แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

-3.3 การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 ศึกษารูปแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

3.3.2 ร่างแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ จากผลการศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ ให้ออกมาเป็นแบบสนทนากลุ่มแนวทางการบริหารแต่ละองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.3.3 นำร่างแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของภาษาและความสอดคล้องของประเด็นการสนทนากลุ่ม

3.3.4 นำร่างแนวทางที่ได้จากการศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พร้อมทั้งผ่านการเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม เป็นแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ มาจัดทำร่างการสนทนากลุ่ม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม ขอความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นและร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ของแนวทางแต่ละข้อ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ผลการศึกษาสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยใช้แบบสอบถาม

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ในภาพรวม

ข้อ	รายการ	สภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน		แปลผล	ลำดับ
		μ	σ		
1	การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	2.69	.18	ปานกลาง	1
2	การคัดกรองนักเรียน	2.61	.19	ปานกลาง	2
3	การส่งเสริมพัฒนานักเรียน	2.56	.19	ปานกลาง	3
4	การป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียน	2.50	.17	น้อย	4
5	การส่งต่อนักเรียน	2.40	.18	น้อย	5
ภาพรวม		2.55	.07	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.55$, $\sigma = .07$) หากพิจารณาเป็นองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ระดับปานกลาง ($\mu = 2.69$, $\sigma = .18$) รองลงมา คือ การคัดกรองนักเรียน ระดับปานกลาง ($\mu = 2.61$, $\sigma = .19$) ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การส่งต่อนักเรียน ($\mu = 2.40$, $\sigma = .18$)

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ผลการศึกษาปัจจัยในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยภายใน

1. สถานศึกษามีโครงสร้างและนโยบายบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน แต่ยังไม่สอดคล้องกับความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรมของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ และมีภาระงานเอกสารซ้ำซ้อน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน
2. สถานศึกษาดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบ 5 ขั้นตอน โดยยึดหลักความเสมอภาค ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและสามารถปรับตัวในสังคมโรงเรียนได้เหมาะสม
3. บุคลากรของสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาและครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ยังขาดความรู้เฉพาะด้านภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ แม้มีเจตคติที่ดีและพยายามปรับวิธีการทำงานให้เหมาะสม
4. สถานศึกษาไม่มีงบประมาณเฉพาะสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ จึงต้องพึ่งพาการสนับสนุนจาก กสศ. และหน่วยงานภายนอก
5. สถานศึกษามีวัสดุพื้นฐานสำหรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่สื่อที่สะท้อนบริบทชาติพันธุ์ยังไม่เพียงพอ จึงใช้เทคโนโลยีและทรัพยากรจากภายนอกช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน
6. สถานศึกษาดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามกระบวนการ 5 ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ แต่ยังคงต้องปรับให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้น

ปัจจัยภายนอก

1. สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนและผู้ปกครอง ต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลต่อการสื่อสารและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน ต้องนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการกำกับดูแลอย่างเหมาะสม เพื่อรองรับข้อจำกัดด้านการเข้าถึงและความเข้าใจของผู้ปกครองนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์
3. สภาพเศรษฐกิจของชุมชนและผู้ปกครอง ต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ เนื่องจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจส่งผลต่อความพร้อมในการเรียน การมาเรียน และพัฒนาการของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์
4. การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นโยบาย และกฎหมาย ต้องได้รับการติดตามอย่างใกล้ชิด เนื่องจากมีผลต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และอาจก่อให้เกิดภาระงานเอกสารที่กระทบต่อการติดตามนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์รายกรณี

3. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้บริหาร ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทน

ผู้ปกครอง ตัวแทนครูผู้สอน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา และนักจิตวิทยาโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยใช้แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า

แนวทางที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

สถานศึกษาควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลนักเรียนรายบุคคลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่คำนึงถึงบริบทชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เก็บรวบรวมวิเคราะห์ และใช้ข้อมูลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จัดทำรายงานสองภาษา (ภาษาไทยและพหุภาษาได้แก่ ภาษาไทใหญ่ ภาษาไทลื้อ ภาษาจีน ภาษาพม่า และภาษาอาข่า) เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าถึง เข้าใจ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งร่วมประเมินและปรับปรุงข้อมูลภายใต้ระบบคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ปลอดภัยและเป็นปัจจุบัน

แนวทางที่ 2 การคัดกรองนักเรียน

สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการคัดกรองที่สอดคล้องกับบริบทนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้แบบประเมินสองภาษาและบูรณาการข้อมูลจากครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการตัดสินใจ ดำเนินการคัดกรองร่วมกันอย่างเป็นระบบ สื่อสารผลผ่านระบบสารสนเทศที่เข้าใจง่าย จัดระบบแจ้งเตือนนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และแบ่งปันข้อมูลแก่หน่วยงานสนับสนุนอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งร่วมประเมินและปรับปรุงเครื่องมือคัดกรองให้ถูกต้องแม่นยำ และสอดคล้องกับสภาพจริงของผู้เรียน

แนวทางที่ 3 การพัฒนาส่งเสริมนักเรียน

สถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการวางแผนและตัดสินใจ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยจัดประชุมและกิจกรรมสองภาษาให้สอดคล้องกับบริบทชาติพันธุ์ ร่วมดำเนินกิจกรรมเสริมทักษะชีวิต วิชาชีพ และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ผลการพัฒนาในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและสองภาษา เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน และร่วมประเมินผลเพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงและวางแผนพัฒนาผู้เรียนในระยะต่อไปอย่างเหมาะสม

แนวทางที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

สถานศึกษาควรกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือสอดคล้องกับภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายร่วมตัดสินใจ วิเคราะห์ และดำเนินการช่วยเหลือ เช่น การเยี่ยมบ้าน การให้คำปรึกษาสองภาษา และการติดตามพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง สื่อสารความก้าวหน้าในรูปแบบดิจิทัลที่เหมาะสม คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และร่วมประเมินผลเพื่อปรับปรุงแนวทางแก้ไขให้มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

แนวทางที่ 5 การส่งต่อนักเรียน

สถานศึกษาควรกำหนดกระบวนการส่งต่อที่คำนึงถึงบริบทชาติพันธุ์ ภาษา และครอบครัว โดยจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศอย่างครบถ้วน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานปลายทางผ่านระบบสื่อสารสองภาษา ติดตามผลหลังการส่งต่ออย่างต่อเนื่อง จัดสรรสิทธิการเข้าถึงข้อมูลตามหลักคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และร่วมประเมินกระบวนการเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

1. สภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำพบว่า สภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง สะท้อนว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานตามกรอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านบริบทพื้นที่ชายแดน ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงทรัพยากรและการประสานความร่วมมือที่ยังไม่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชามญช์ ม่วงแก้ว และเพลินพิศ สิงห์คำ (2560) และ พรวิมล กลิ่นศรีสุข (2564) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงถึงความสำคัญของข้อมูลพื้นฐานผู้เรียนในการวางแผนดูแลช่วยเหลือ สอดคล้องกับบุญญรัตน์ ผ่องศากุล (2565) ขณะที่ การส่งต่อนักเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนข้อจำกัดด้านการประสานงาน การติดตามต่อเนื่อง และการเข้าถึงบริการของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ ผลการศึกษาชี้ว่าการประสานความร่วมมือและการสื่อสารสองภาษายังไม่เป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานบางองค์ประกอบไม่เกิดประสิทธิภาพเต็มที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ ภูวดล ถวิลคำ (2556) และงานวิจัยของ ธุณวัฒน์ ฉัตรวุฒิรัตน์ (2566) ที่ระบุว่าหากมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ ผลการวิเคราะห์ตามกรอบ 2S4M และ STEP พบว่า ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและบริบทเฉพาะของพื้นที่ชายแดน โดยในด้านปัจจัยภายใน แม้สถานศึกษาจะมีกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นทางการ แต่ตัวนโยบายยังไม่สามารถรองรับความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรมได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับภาระงานเอกสารที่ซ้ำซ้อนส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ขณะที่ด้านบุคลากรแม้ครูจะมีเจตคติที่ดีแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเชิงลึกในบริบทชาติพันธุ์ และข้อจำกัดด้านงบประมาณทำให้ต้องพึ่งพาแหล่งทุนภายนอกเป็นหลักเมื่อพิจารณาปัจจัยภายนอก พบว่าความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมในชุมชนชายแดนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ผวนกับภาวะความยากจนของครอบครัวนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียน แม้เทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามข้อมูลแต่ยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงของผู้ปกครอง นอกจากนี้นโยบายที่สร้างภาระงานสูงยังทำให้ครูมีเวลาติดตามผู้เรียนลดลง จนนำไปสู่ความเสี่ยงที่นักเรียนบางส่วนจะหลุดออกจากระบบการศึกษา ดังนั้นการบริหารจัดการที่อาศัยการปรับตัวและการสนับสนุนจากหลายฝ่ายเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพจริงของผู้เรียนจึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการดูแลนักเรียนในพื้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ มั่นรักคง และบรรจบ บุญจันทร์ (2567) และ รชา พูลพ่วง และคณะ (2567) ที่พบว่าทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกล้วนส่งผลต่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ มีรายละเอียดดังนี้

ผลการศึกษาหาแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาแม่สายเวียงพางคำ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และใช้เครื่องมือเป็นร่างการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เมื่อพิจารณาผลการสนทนากลุ่ม อภิปรายผลได้ดังนี้

แนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ มีลักษณะเป็นกรอบการดำเนินงานเชิงระบบที่บูรณาการองค์ประกอบของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5

ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การพัฒนาและส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ควบคู่กับหลักการมีส่วนร่วม 4 หลักการ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ทั้งนี้ การกำหนดให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการ สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารเชิงบูรณาการที่เน้นการสร้างความเป็นเจ้าของร่วม (shared ownership) ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen และ Uphoff (1981) ซึ่งอธิบายว่าการพัฒนาที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในทุกมิติของกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่การตัดสินใจไปจนถึงการประเมินผล อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมในบริบทการศึกษาไทยของ ชีระ รุญเจริญ (2557) ที่เสนอว่าการกระจายอำนาจและการส่งเสริมความร่วมมือภายในองค์กรสถานศึกษา จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการ นอกจากนี้ แนวทางที่พัฒนาขึ้นยังมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา (professional learning community) ที่ Sergiovanni (2007) กล่าวถึง ซึ่งเน้นความสัมพันธ์เชิงคุณค่าและความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในองค์กร

ในมิติของบริบทกลุ่มชาติพันธุ์ แนวทางดังกล่าวให้ความสำคัญกับความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้เรียน อันเป็นการสะท้อนหลักการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม (multicultural education) ของ Banks (2015) ที่ชี้ว่าการจัดการศึกษาควรตอบสนองต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุวิมล ว่องวานิช (2558) ที่พบว่าการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และบริบทของผู้เรียนรายบุคคลในการวางแผนพัฒนา จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม

สำหรับองค์ประกอบด้านการส่งต่อนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยพบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การกำหนดแนวทางให้มีระบบประสานงานกับหน่วยงานภายนอกและเครือข่ายความร่วมมืออย่างชัดเจน ตลอดจนมีการติดตามผลหลังการส่งต่ออย่างต่อเนื่อง สะท้อนแนวคิดการบริหารจัดการแบบเครือข่าย (network governance) ของ Provan และ Kenis (2008) ที่เสนอว่าการจัดการปัญหาที่มีความซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหลายองค์กร และสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2558) ที่เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแก้ไขปัญหาผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ระดับนโยบาย

จากผลการศึกษาหน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำแนวทางที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาที่คำนึงถึงบริบทด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมของผู้เรียน ควบคู่กับการสนับสนุนทรัพยากร บุคลากร และระบบสารสนเทศอย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งเครือข่ายสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ แนวปฏิบัติที่ดี และพัฒนากลไกความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ระดับสถานศึกษา

จากผลการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมและพัฒนา การ

ป้องกันและแก้ไขปัญา และการส่งต่อ โดยวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกของสถานศึกษาเพื่อออกแบบ กลไกการบริหารจัดการที่เหมาะสม บูรณาการความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน พร้อมพัฒนา ระบบข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสารที่สอดคล้องกับบริบทภาษาและวัฒนธรรมของนักเรียน ตลอดจน กำหนดมาตรการคุ้มครองข้อมูลอย่างเหมาะสม

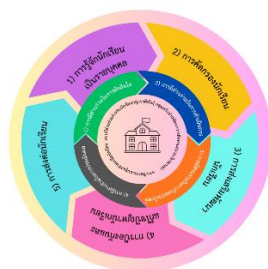
ระดับปฏิบัติการ

จากผลการศึกษาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถประยุกต์ใช้แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมใน การปฏิบัติงานจริง โดยเน้นการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการตัดสินใจบนฐานข้อมูลเชิง ประจักษ์ นำผลการวิเคราะห์ปัจจัยและผลการประเมินการดำเนินงานมาใช้ในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียน รายกรณี (Case Management) และออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของ นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาพบว่าสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ องค์ประกอบด้านการส่งต่อนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการ ประสานงานและกลไกการส่งต่อให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นควรมีการวิจัยเชิงลึกหรือการ วิจัยเชิงปฏิบัติการที่มุ่งศึกษารูปแบบและแนวทางการส่งต่อนักเรียนที่เหมาะสมกับบริบทนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งประเมินผลการนำไปใช้จริง เพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็น ระบบ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนว่า การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับนักเรียนกลุ่ม ชาติพันธุ์ ควรดำเนินการภายใต้แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงปัจจัยภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเหมาะสมกับบริบทภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้เรียน อัน นำไปสู่การพัฒนาเรียนอย่างรอบด้าน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ มีคุณภาพ และสามารถตรวจสอบได้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน แนว ทางการบริหารประกอบด้วยกระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและ แก้ไขปัญา 5) การส่งต่อนักเรียน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม ร่วม 4 หลักการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2546). *คู่มือดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). *เครือข่ายความร่วมมือ: กลไกสำคัญสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. ชัคเชส มีเดีย.
- พรวิมล กลินศรีสุข (2564). *การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22*. จังหวัดนครพนม วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑารัตน์ มั่นรักคงและบุญจันทร์ (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*, 11(1), 68-80.
- ฐณวัฒน์ ฉัตรวุฒิ์ศรี. (2566). การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านบะแค องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 9(2), 329-339.
- บุญญรัตน์ เผ่าวงศากุล. (2565). *แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1*. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 79-185.
- พิชามญช์ ม่วงแก้ว. (2560). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เพลินพิศ สิงห์คำ. (2560). *การพัฒนาแนวทางการดำเนินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภูวดล ถวิลคำ. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 10(48), 133-142.
- ธีระ รุญเจริญ. (2557). *การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ*. ข้าวฟ่าง.
- รชา พูลพวง, ชาญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์ และ อรสา จรุงธรรม. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสาร มจร การพัฒนาลังคม*, 9(1), 374-384.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. เชียงราย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4)*. พรึกหวานกราฟฟิค.
- Banks, J. A. (2015). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching* (6th ed.). Routledge.
- Cohen, J. &. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation*. Cornell University Press.
- Fullan, M. (2001). *Leading in a culture of change*. Jossey-Bass.
- Sergiovanni, T. J. (2007). *Rethinking leadership: A collection of articles* (2nd ed.). Corwin Press.